

Jan Stocklassa

ODKAZ

STIEGA

Nevysvětlená vražda

LARSSONA

ze zapomenutého archivu

PO STOPÁCH VRAŽDY
OLOFA PALMEHO

Odkaz Stiega Larssona:

Po stopách vraždy Olofa Palmeho

Jan Stocklassa

ODKAZ

STIEGA

Nevysvětlená vražda

LARSSONA

ze zapomenutého archivu

PO STOPÁCH VRAŽDY
OLOFA PALMEHO

Copyright © 2018 by Jan Stocklassa
Published by arrangement with Nordin Agency AB, Sweden.

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Překlad © Karolína Kloučková, 2019
Obálka © Kreatika s.r.o., 2019
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2019

ISBN 978-80-7642-192-9 (pdf)

Pro Berru a Marianne, at' jste kdekoli!

Bojím se třeba ve Švédsku. Víš, jak to je... jakási prázdnota, všichni opilí. Všechno funguje. Když zastavíš na křižovatce a nevypneš motor, někdo si s tebou o tom přijde promluvit. Otevřeš domácí lékárničku a uvnitř najdeš doporučení: „V případě sebevraždy volejte...“. Zapneš televizi a dávají operaci ucha. Takové věci mě děsí.

Lou Reed ve filmu *Vzteky*

PŘEDMLUVA

Všechno bývalo tak jednoduché. Pluto je planeta. Mléko je zdravé. Diesel je čistší než benzin. Když jdete plavat hned po jídle, můžete dostat křeče a utopit se. Vražda švédského premiéra Olofa Palmeho nebude nikdy vyřešena. Jenomže staré pravdy se čím dál častěji obrací vzhůru nohama a je načase přidat k nim další. Nová pravda zní: Vražda Olofa Palmeho bude vyřešena.

Pro mě osobně to všechno začalo v roce 2008 tím nejšvédštějším, co existuje – soudě podle všech švédských detektivek – zavražděnou ženou nedaleko jednoho jezera ve Smålandu. Tehdy mě napadlo napsat knížku o místech, kde došlo k vraždě.

O rok později se ukázalo, že i vysvětlení oné smrti u jezera bylo velice švédské. Policie objevila nové důkazy a ukázalo se, že pachatelem byl los. Tehdy jsem už však původní myšlenku dávno hodil za hlavu a byl ponořený do dobrodružství, které stojí za touto knihou.

O pět let později jsem objevil zapomenutý archiv Stiega Larssona a vstoupil do světa plného lidí a příběhů jako opsaných ze Stiegových románů. Narazil jsem na osoby právě tak extrémní jako Lisbeth Salanderová nebo Alexander Zalaščenko. Jenomže byly skutečné. Vrazi a jejich oběti. Špióni špehující jiné špióny. Zavražděné ženy a děti. Tajné nahrávky, hacknuté počítače, utajované operace. A smrt. Spoustu rychlého umírání a bolesti.

Po celém světě se prodalo více než osmdesát milionů výtisků tří Larssonových románů. Psaní detektivek však nebylo jeho hlavní činností. Celý svůj dospělý život věnoval boji proti narůstajícímu pravicovému extremismu. Již počátkem 90. let minulého století varoval před nově založenou stranou Švédští demokraté. Právě před tou stranou, která se o pětadvacet let později zařadila mezi tři nejsilnější strany ve Švédsku a změnila rozložení politických sil v zemi.

Druhým největším projektem Stiega Larssona bylo shromažďování informací v případě vraždy Olofa Palmeho. V jeho archivu je to jasně znát. Většina materiálů se týká pravicového extremismu, plynule však přecházejí ve výsledky vlastního pátrání v Palmeho případu a vedou ke konkrétním teoriím a tipům pro policii.

Pokračoval jsem v rozvíjení Stiegových teorií a podnětů, nořil jsem se do jejich hlubin a objevil nové díly skládanky. Vzniklý obraz nevysvětluje jenom řadu podivných okolností, které jsou s vraždou spjaty. Odkrývá totiž i její motivy. Domnívám se, že mám dobré informace o tom, co se dělo večer před vraždou, tedy 28. února 1986, a kdo byl na místě činu. V knize popisuji možné řešení – na základě předložených fakt a závěrů si ovšem můžete vytvořit vlastní názor.

Kniha, kterou držíte v ruce, je dokumentárním románem. Je napsaný formou napínavého vyprávění; vědomě jsem však dbal na to, aby všechno, co zaznamenám, byla pravda. Něco přes třicet stran představují Stiegovy vlastní texty – dopisy a poznámky. Mnohé rozhovory jsem slovo od slova přepsal, jiné jsou zdramatizované na základě dokumentů ze Stiegova archivu a více než stovky interview. O tom, jak jsem volil a používal materiály, píšu více v doslovu. Chcete-li se do detailů týkajících se vraždy Olofa Palmeho ponořit hlouběji, potom vám mohu vřele doporučit tisícistránkovou Zprávu vyšetřovací komise a některou z knih Gunnara Walla nebo Larse Borgnäse – dvou předních švédských expertů na vraždu Olofa Palmeho. Materiálů však existuje nepřeberné množství. Mám pro vás však jedno varování: Buďte opatrní!

Vražda Olofa Palmeho je škaredý virus, kterým se už nakazili mnozí.

Je poněkud ironické, že právě Švédsko má ve své historii nevyřešenou vraždu státníka. Země, kde je všechno měřitelné a všechno má své vysvětlení, utřžila otevřenou ránu, kterou jako by žádná pravda při bližším přezkoumání nechtěla zacelit. Ale to se změní.

Palmeho vražda bude vyřešena. Podle Kristera Peterssona, nového státního zástupce a vedoucího vyšetřování Palmeho případu, nezastřelil Olofa Palmeho narkoman Christer Pettersson. A já s ním souhlasím. A také věřím, že materiály, které shromáždil Stieg Larsson, společně s touto knihou přispějí k vyřešení starého případu.

Ve chvíli, kdy tuto knihu čtete, má již policie k mým materiálům přístup, a tím také možnost objevit rozhodující důkaz k zatčení jedné osoby. Přinejmenším jedné osoby.

Doufám, že za rok či dva pronikne na světlo světa nová pravda: Vražda Olofa Palmeho je vyřešena.

Jan Stocklassa, září 2018

PROLOG

Stockholm, 20. března 2013

Stěrače se propracovávaly závaly těžkých sněhových vloček. Od chvíle, kdy jsem zaparkoval, neuplynula více než čtvrt hodina, ale chumelenice už stačila moje vínové volvo zahalit celistvou pokrývkou. Zvuky zvenčí ke mně doléhaly tlumeně a kvůli cloně vířících vloček jsem se cítil dezorientovaný, přestože jsem věděl, že stojím na parkovišti před plechovou budovou nájemních skladů.

Zaslechl jsem tichý zvuk motoru a rukou otřel zamlžené boční okýnko. Po zápěstí mi do rukávu bundy sklouzl tenký pramínek sražené vody. Nalevo ode mě zaparkoval stříbrný kombík. Dveře druhého vozu se otevřely dřív, než jsem stačil vypnout motor. Vystoupil z něho muž s kapucí na hlavě a obličejem zahaleným v dlouhém šátku. Ukázal přes střechu vozu a naznačil, že půjdeme ke vstupním dveřím. Když jsem ho u vchodu dostihl, už zadával kód. Zjevně nebyl správný, protože po chvilce vytáhl mobil a začal telefonovat. Minuty, které jsme před těmi dveřmi strávili, se táhly jako švédská předvolební kampaň. Archiv, který ležel za nimi zakonzervovaný už deset let, se svého klidu nehodlal jen tak vzdát. Nakonec posuvné dveře odjely stranou a my jsme přes malou předsíň vstoupili do vytopené a suché chodby se silnými zářivkami a nekonečnou řadou plechových roletových dveří. Vzhledem k venkovnímu chladu to tu působilo skoro útulně.

Když si muž stáhl kapuci, šátek i čepici, uviděl jsem, že mě dovnitř skutečně vpustil Daniel Poohl z časopisu Expo.

Potrásli jsme si rukou, prošli dlouhou chodbou, vyšli po schodech a o patro výš vstoupili do zcela identické chodby. Před jednou z plechových rolet se Daniel zastavil. O tom, že jsme dorazili k cíli své cesty, nesvědčilo nic víc než plechový štítek se zcela anonymním číslem. Nikoho by nenapadlo, že se právě v této místnosti možná skrývá poklad. Poklad, který, jak jsem doufal, otevře cestu k něčemu nedocenitelnému.

Kovová roleta se zaduněním vyjela vzhůru a já uviděl, že nevelká místnost za ní je zcela zaplněná – krabice stály vyrovnané v regálech od podlahy až ke stropu a další, naskládané jedna na druhou, tvořily dvě úzké uličky vedoucí až ke dveřím. Pohlédl jsem na kratší stěnu jedné z beden a slova na štítku potvrdila, že jsem našel to, co jsem tak dlouho hledal. Tlustým fixem tam stálo: STIEG – ARCHIV.

Společně jsme jednu z beden snesli na podlahu. Daniel rozevřel chlopně víka do stran a já z krabice vytáhl štos hnědých závěsných desek starého typu. Každá z desek byla na horním okraji označená drobným, dokonale čitelným písmem. Na vrchních, které jsem držel v rukou, stálo: *WACL, třiaticetiletý, Resistance International, Jihoafrická stopa a Christer Pettersson*. V prstech mi začalo brnět, jako by desky byly nabitě elektřinou. Z titulku bylo jasné, že dokumenty, které svírám v prstech, se týkají vraždy švédského premiéra Olofa Palmeho.

Archiv byl mnohem obsáhlejší, než jsem se vůbec odvažoval doufat, a nedovedl jsem si představit, jak všechny ty materiály projdu.

Daniel mi pomohl vrátit se do reality. Přestože mu bylo teprve jednáctiletý, byl šéfredaktorem a výkonným ředitelem Expa a svůj život věnoval boji proti rasismu a intoleranci. Za Stiegův archiv byl zodpovědný a jasně mi vysvětlil, že dokumenty bez jeho svolení nesmějí opustit budovu a že nikomu nesmím říct, kde se sklad nachází.

Musel jsem všechno pročitat vevnitř, ale právě v té chvíli neexistovalo žádné místo, kde bych trávil čas raději než vsedě na krabici v chodbě oné plechové budovy bez oken, za jejímiž

zdmi chumelilo. Čas byl omezený a já věděl, že stačím projít sotva zlomek všech materiálů, natož abych vyvodil jakékoli závěry o Stiegových myšlenkách.

Tím, že jsem nevyřešené vraždě Olofa Palmeho věnoval veškerý volný čas, jsem utíkal od osobního nezdaru. Moje cesta byla dlouhá a křivolaká. Ale i tak mě nakonec zavedla do zapomenutého archivu jednoho z nejznámějších světových spisovatelů. A našel jsem tu další konce nitek, po kterých bylo možné se vydat. Zdálo se, že Stieg rozvíjel teorii jihoafrické tajné služby, která spolupracovala se švédskými pravicovými extremisty. Já sám byl toho názoru, že vraždu spáchal amatér. Obě představy byly neslučitelné.

Zároveň jsem si uvědomil, že se té věci nemůžu vzdát. Materiály v archivu byly příliš zajímavé na to, abych je nechal jen tak být. Netušil jsem tehdy, kam mě zavedou ani že moje pátrání a setkání s extremisty, bezpečnostními agenty, obětními beránky i vrahy vystaví nebezpečí mě samého i ostatní.

Stieg poslal sedmistránkový dopis Gerrymu Gableovi, šéfredaktorovi časopisu Searchlight, který byl v té době předním britským periodikem zabývajícím se bojem proti rasismu a vzorem švédského Expa. Dopis byl odeslán necelé tři týdny po vraždě Olofa Palmeho.

Stockholm, 20. března 1986

Drahý Gerry, drazí přátelé,

vražda švédského premiéra Olofa Palmeho je, abych byl zcela upřímný, jedním z nejneuvěřitelnějších a nejpřekvapivějších případů vraždy, jakými jsem ve svém životě měl tu nemilou povinnost se zabývat.

Překvapivý je způsobem, jak se jeho příběh nečekaně přetáčí a obrací a je neustálým zdrojem nových

Dopis Stiega Larssona Gerrymu Gableovi psaný anglicky
20. března 1986 (archiv Stiega Larssona)

závratných odhalení, jenom aby se těsně před termínem odevzdání pokaždé znovu změnil. Neuvěřitelný rozsahem politického dopadu a také proto, že je to, myslím, poprvé v historii, kdy byl zavražděn čelný představitel státu a nikdo nemá nejmenší tušení, kdo čin spáchal. A je nepříjemný – vraždy jsou vždycky nepříjemné – protože obětí byl premiér, ve Švédsku všeobecně oblíbená a uznávaná osobnost – bez ohledu na to, zda člověk je, nebo není (tak jako třeba já) sociální demokrat.

Od chvíle, kdy v sobotu 1. března brzy ráno zazvonil telefon a můj šéfredaktor mi pověděl o vraždě a povolal mě k mému psacímu stolu, se můj život proměnil v jeden velký zmatek. Jistě si dokážete představit, v jaké situaci by ses ocitl, kdybys dostal na starost vraždu Margaret Thatcherové a vrah beze stopy zmizel.

A potom šok z celé té věci. V sobotních časných hodinách, kdy se zpráva rozšířila po rozespalém

Švédsku, jsem potkával lidi, kteří bledí a zasmušilí vycházeli do ulic. V redakci zpráv jsem viděl, jak ostrílení kriminální reportéři - muži a ženy, kteří už to všechno zažili mockrát - zničehonic uprostřed věty přestávají psát, skrývají obličej v dlaních a propukají v pláč.

I já sám se tehdy ráno přistihl, že pláču. Stalo se to v okamžiku zoufalého pocitu dějá vu, který mě přepadl, a já si uvědomil, že je to podruhé za necelé tři roky, co jsem přišel o premiéra. Prvním byl Maurice Bishop v Grenadě - muž, kterého jsem miloval, respektoval a důvěřoval mu víc než mnoha jiným. Znovu už ne!

Později, když smutek trochu ustoupil a pan Palme byl pohřben, přišel okamžik, kdy si reportéři uvědomili, jak dokonale exemplární příklad pouličního vražedného dramatu před sebou mají. Jakou příležitost!

Chvílemi jako bychom se ocitli v románu Roberta Ludluma, jindy se případ jeví spíš jako hádanka Agathy Christie vyvíjející se v detektivku Eda McBaina s prvky komedie Donalda Westlaka. Postoj oběti, politický úhel pohledu, mizející tvář vraha, spekulace, stopy, které nikam nevedou, příjezd a odjezd prezidentů a králů, sledování automobilů, povídačky a podivíni a ti co-to-celou-dobu-věděli, telefonáty, anonymní tipy, zatčení a pocit, že do sebe konečně všechno zapadá - jenom proto, aby vše vyústilo v nic a ještě větší zmatek.

Budou se o tom psát knihy.

Když někdo zavraždí státníka, obvykle je zatčen nebo zabit během prvních vteřin po činu. Vyšetřování takových vražd bývá zahájeno a vzápětí uzavřeno. Ale nikoli v tomto případě.

Tady máme premiéra, který si vyšel s manželkou na noční procházku a v okruhu deseti kilometrů

neměl jediného osobního strážce. A máme tu vraha, který zmizel, jako by se rozplynul.

A teď mi upřímně pověz, kde začít s pátráním, když máte tisíce podezřelých, ale vůbec žádné stopy.

Promiň mi ty úvodní řeči. Neměl jsem v úmyslu Ti tohle všechno psát.

K věci. O vraždě Olofa Palmeho jsem Ti chtěl napsat už od chvíle, kdy k ní došlo. Už jsem s tím začal osmkrát devětkrát, ale nikdy jsem nedopsal do konce. Proč? Je to úplně jednoduché – než jsem to stačil, vždycky se objevilo něco nového a překvapivého, co celý příběh posunulo úplně jiným směrem, takže všechno, co jsem napsal, jsem musel pokaždé roztrhat a začít zase nanovo.

Takže tento dopis není hotový článek, ale pokus informovat Tě o tom, co je v souvislosti s vraždou skutečnost a co fikce. Potom, co jsem tou vraždou poslední tři týdny žil čtyřiaadvacet hodin denně, je pro mě těžké udržet si od tématu odstup. A vzhledem k tomu, že dnes večer zřejmě celé vyšetřování definitivně dospělo do slepé uličky, využiju tento dopis zároveň k utřídění vlastních myšlenek a sestavení příběhu. Budeš-li o vraždě psát do dalšího čísla, třeba Ti můj dopis pomůže. Pokusím se uvést jenom relevantní skutečnosti.

Nejprve, co se stalo a co o vraždě víme?

Několik minut po jedenácté večer 28. února vyšel Palme společně s manželkou a nejstarším synem z kina Grand. Že půjdou do kina, se domluvili až v pátek; Palme se o tom zmínil před nějakým novinářem ve dvě hodiny odpoledne, ale zveřejněno to nikde nebylo.

Osobním strážcům od bezpečnostní služby premiér řekl, jak to dělával často, že je během večera už nebude potřebovat. Dělal to tak běžně a všichni

věděli, že se Palme rád po večerech prochází bez ochranky - pokud nebyl ve službě nebo nebyly důvody pro zvláštní bezpečnostní opatření. Zda o jeho plánu na večer věděla bezpečnostní služba, není jasné.

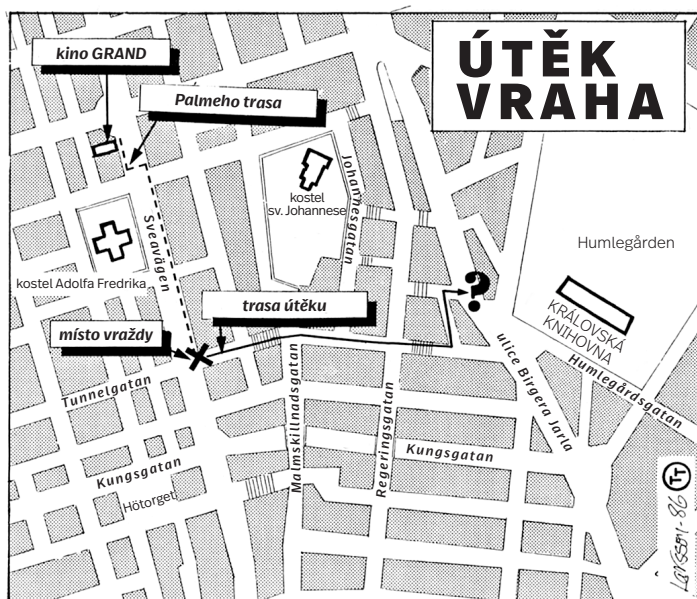
Před kinem se Palme s manželkou rozloučili se synem a rozhodli se - večer byl jasný a švédsky mrazivý - že domů dojdou pěšky. O několik minut později se syn z nějakého důvodu ohlédl a spatřil muže, který jeho rodiče sleduje. Popis jeho oblečení souhlasí s popisem oblečení vraha, do tváře mu však syn neviděl.

Jiný svědek potkal premiéra s manželkou o dvě minuty později, a když jej míjeli, zastavil se. Všiml si, že za manželi jde nějaký muž, a řekl také, že situaci pochopil tak, že jiní dva muži kráčeli před premiérem. Nabyl dojmu, že patří všichni do jedné skupiny a že tři neznámí muži patří k premiérově ochrance.

Manželé Palmeovi kráčeli po ulici Sveavägen, přešli, aby se podívali do nějaké výlohy, a pokračovali dál. Na rohu ulic Sveavägen a Tunnelgatan k premiérovi přistoupil vrah a vpálil mu do zad náboj ráže .357 Magnum.

Podle policejní teorie vše nasvědčuje profesionálnímu provedení vraždy. Novináři s nimi souhlasí - i když ne bez výhrad.

Pachatel vystřelil pouze jednou, ovšem z jedné z nejsilnějších zbraní prodávaných po celém světě. Každý, kdo se v oboru trochu vyzná, dobře ví, jak ničivý efekt jediná taková kulka může mít. Ukázalo se, že pronikla doprostřed zad, přerazila páteř, zničila plíce, protrhla průdušnici a jícen a zanechala po sobě výstupní otvor, do jakého by se vešel celý klobouk. Smrt nastala okamžitě nebo nejdéle do několika vteřin. Kulka, která i když se neměla

Plánek útěku pachatele, ilustrace Stiega Larssona
z 2. března 1986 (archiv Švédské tiskové agentury a Expa)

roztrástit, se otáčela a byla celoplášťová, aby případně pronikla i neprůstřelnou vestou.

Vrah vystřelil ještě jednou, tentokrát po Lisbet, manželce Olofa Palmeho, ale zřejmě ne s cílem ji usmrtit. Kulka ji měla zasáhnout do ramene, kdyby se nestačila nečekaně rychle odvrátit. Takto prošla pouze ramenem jejího kabátu, na druhém rameni opět vyšla ven a způsobila jí jenom povrchové popáleniny. Na základě těchto skutečností je možné spekulovat o profesionalitě vraha. Někteří usuzují, že i tato rána měla být smrtelná, avšak vrah byl amatér a podlehl nervozitě, jiní naopak tvrdí, že pachatel byl profík a druhá kulka měla Lisbet pouze zastrašit a odradit ji od toho, aby se za ním rozběhla.

Po činu vrah utekl po zřejmě „dobře naplánované únikové cestě“ nahoru po schodech na konci ulice

Tunnelgatan, takže nebylo možné, aby ho někdo pronásledoval autem.

Toto jsou konkrétní fakta v souladu s oficiální policejní verzí.

Začínají se však hromadit potíže.

Několik svědků podalo zcela odlišné popisy pachatele. Nejčastější, a snad tedy nejpravděpodobnější popis zní: Muž, běloch, věk 30-40 let, středně vysoký a s širokými rameny. Na hlavě měl šedou čepici (asi jako v komiksu Andy Capp) s klapkami, které se dají sklopit přes uši, a oblečený byl v tmavé bundě dlouhé přes boky a v tmavých kalhotách. Několik svědků se shodlo, že měl u sebe malou pánskou tašku na doklady s poutkem na zápěstí.

Na následujících údajích se shoduje více svědků:

1. Pětadvacetiletý Lars se s pachatelem setkal na konci ulice Tunnelgatan, pachatel jej však nezpozoroval, protože se míjeli po různých stranách stavební buňky. Lars několik cenných vteřin váhal - necelou minutu - a potom se rozhodl, že ho bude pěšky pronásledovat. Netušil v tu chvíli, že obětí byl švédský premiér. Rychle se rozběhl za vrahem a vyběhl 86 schodů; když však dosáhl vrcholku schodiště, po vrahovi nebylo ani stopy. Lars instinktivně pokračoval po ulici Davida Bagareho, kde se za prvním blokem střetl s...

2. ... mužem a ženou, kteří kráčeli ulicí směrem k němu. Lars se jich zeptal, zda zahlédli utíkajícího muže, a oni potvrdili, že tudy skutečně před půlminutou proběhl a pokračoval ulicí dál. Lars později zmínil, jak byl zaskočený z toho, že pachatele už znovu nezahlédl, přestože neměl nijak veliký náskok.

3. Třetí, nejmenovaný svědek, vystupující pod jménem „Sara“, se objevil druhý den ráno. Dvaadvacetiletá výtvarnice Sara se specializuje na malbu portrétů a procházela ulicí Smala gatan – kousek od ulice Davida Bagareho – v době před vraždou. Uprostřed ulice potkala muže, který odpovídá popisu vraha. Muž měl prý zjevně naspěch, když však Saru spatřil, na vteřinu se pozastavil. Sara později dorazila domů a uslyšela v rádiu zprávu o vraždě. Ihned si neznámého muže s činem spojila a pokusila se načrtnout jeho portrét. Její kresba se stala základem policejního identikitu.

Tato čtyři svědectví, vybraná z 10 000 stop a výpovědí, se jeví jako důvěryhodná a nepochybnitelná.

4. Pátým svědkem – který však nepůsobí zcela spolehlivě – je řidič taxíku. Čekal právě ve svém voze v uličce Snickarbacken, když zahlédl muže, jenž kolem jeho taxíku proběhl a naskočil do zeleného nebo tmavomodrého passata, který na něj zřejmě čekal. Auto potom z místa rychle odjelo.

Ulička Snickarbacken je hned vedle ulice Smala gränd a je možné, že taxikářovo svědectví s únikovou cestou vraha souvisí, jsou tu však určité nejasnosti. Řidič tvrdí, že muže spatřil asi 10–15 minut po vraždě, uběhnout potřebnou trasu však netrvá déle než 3–4 minuty.

Taxikář také jmenoval nesprávnou vedlejší ulici, nikoli Smala gränd, ale úplně jinou.

Přesto se na základě svědeckých výpovědí jeví jako pravděpodobné, že řidič taxíku pachatele skutečně zahlédl, podle policie mohl na chvíli usnout, a proto se v časovém údaji mýlí. (Jeho svědectví vedlo každopádně k celostátnímu pátrání po zeleném nebo tmavomodrém passatu, především proto, že si zapamatoval alespoň část poznávací značky.)

Dosavadní svědectví vedlo policii k teorii, že vražda byla dokonale naplánovanou popravou, kterou uskutečnila skupina osob. Policie však dosud nijak nenaznačila, o jakou skupinu ani o jaké osoby by se mělo jednat.

První kritická otázka:

Co by se dělo, kdyby se premiér nevydal domů pěšky, a místo toho se rozhodl sejít společně se synem do metra, a nikdy by tak neprošel místem ideálním pro uskutečnění vraždy?

Pokud byla vražda dokonale naplánovaná, pak by ji vrah za takových okolností nemohl uskutečnit, případně by musel mít ještě další vozy připravené k úniku a/nebo další komplice.

Jak jsem již řekl, existují svědci, jejichž výpovědi takovou verzi potvrzují. (Měj na paměti, že policie i novináři tato svědectví zpochybňovali a jen málo z nich působí důvěryhodně.)

1. Muž, který přecházel Tunnelgatan v době vraždy, ovšem opačným směrem na druhé straně ulice Sveavägen, potkal dva muže středního věku, kteří utíkali směrem od místa činu.

2. Tuto skutečnost potvrzují další dva svědci. Spatřili dva muže, kteří odbočili do ulice Drottninggatan a rozdělili se.

3. Čtvrtá svědkyně popisuje, že viděla asi o dvě minuty později muže utíkajícího ulicí Drottninggatan. Náhle se zastavil a mávl na auto, které zabrzdilo, řidič nechal muže nastoupit a potom „odchvátal pryč“.

Zhruba v tomto bodě policejní vyšetřování zamrzlo. Objevilo se samozřejmě mnoho zvěstí a zpráv,

nezdálo se však, že by některá z nich s vraždou souvisela.

Mrtvý bod. Konec.

Většina fakt, která jsem uvedl, vyplula na povrch během dvou dnů (na minuty přesně) po vraždě. Pak přišly dny plné doznání od podivínů ve stylu „to já zabil premiéra, pánové“, spousta více či méně důvěryhodných svědeckých výpovědí a samozřejmě bezpočet anonymních telefonátů.

V případě teroristických činů, přinejmenším těch „levičáckých“, se daná organizace obvykle do hodiny přihlásí k odpovědnosti. Tentokrát se nic podobného nestalo.

Mezi skupinami, které se pokusily přisvojit si za spáchaný čin „zásluhy“, byla také skupina Christiana Klara, skupina pojmenovaná po Holgeru Meinsovi, Ustaša a různé pravicové a neonacistické gangy. Ani jedno z těchto přiznání nebylo věrohodné.

Po vraždě se Švédsko na několik dní proměnilo v obleženou zemi; letiště byla uzavřena, hraniční přechody ostře střeženy, přístavy i trajekty pečlivě prohledávány. (Žádné z takových opatření samozřejmě k ničemu nevede, protože po dobře naplánované vraždě následuje stejně dobře naplánovaný únik.)

Tři dny po vraždě byl zatčen policista podezřelý z účasti na činu. Pravicový extrémista, o kterém se vědělo, že chodí ozbrojený, a neměl dostačující alibi. Po dvou dnech ho však propustili a policie vydala prohlášení, že s vraždou nemá nic společného.

Další muž byl zatčen a obviněn z účasti na vraždě deset dní po činu.

Byl identifikován jako dvaatřicetiletý Victor Gunnarsson a ukázalo se, že je členem Evropské dělnické strany.

Slibně to vypadalo asi čtyřiaadvacet hodin; policie přímo prohlásila, že skutečně našla vraha. (Dokonce pozměnili označení „spolupachatel“ na „vrah“.) Proti Victorovi toho nehovořilo málo.

Očividně šlo o zapáleného pravicového extrémistu posedlého osobou premiéra; několikrát se před svědky vyjádřil, že by „ho měl někdo zastřelit“, a také se o něm ví, že Palmeho pronásledoval během veřejných setkání a demonstrací.

V době vraždy se pohyboval v okolí místa činu. Podle některých zdrojů byl dokonce ve stejném kině jako premiér.

Nebyl schopen říct, kde se v dané době nacházel, a policii zřejmě v několika rozhodujících bodech lhal.

Vlastní šedou čepicí i kabát podobný tomu, jaký měl vrah.

Byl zaměstnaný u několika soukromých bezpečnostních agentur, takže umí zacházet se zbraněmi včetně revolveru.

Jeden ze svědků jej identifikoval jako muže, který se těsně po vraždě snažil stopovat v ulici přiléhající k Tunnelgatan.

Byl také zpozorován, jak deset až dvanáct minut po střelbě vchází do kina – bylo to však půl hodiny po začátku filmu.

Ví se, že spolupracuje s dosud neidentifikovanou pravicově extremistickou, religiózní, antisemitskou skupinou se sídlem v Kalifornii, kde také zčásti žije.

Po dobu jednoho dne a jedné noci mířila veškerá pozornost celé země k Evropské dělnické straně. I já sám o ní napsal několik článků a zdálo se, že se případ konečně objasní.

Jenomže potom, jenom pár hodin před jednáním o vazbě, byl Gunnarsson propuštěn. Proč? Jednoduše proto, že svědek, který ho viděl po vraždě stopovat, si najednou nebyl jeho podobou zcela jistý.

A to nás vede k dnešnímu stavu věci: Policie odvolala své každodenní tiskové konference, protože nemá nic nového, o čem by mohla informovat. Ocitli jsme se v mrtvém bodě.

Úvaha: Je docela dobře možné, že Gunnarssona zatkou znovu; státní zástupce říká, že na něj nic nemají, zůstává však velice zajímavou osobou.

To je asi všechno, co doposud můžu říct. Mohl bych samozřejmě pokračovat a na 200 stranách vyloužit nejrůznější spekulace - jak jsem již zmínil, o tomhle případu se budou psát knihy (možná bych i já měl takovou knihu sepsat) - ale o moc víc faktického materiálu v tuto chvíli neexistuje.

Máme mrtvého premiéra a vraha, který zmizel beze stopy.

Mezi spekulace patří i možnost, že v pozadí vraždy stojí jihoafrické zájmy. Palmeho komise začala kampaň namířenou proti obchodníkům se zbraněmi, kteří uzavírali obchody s režimem apartheidu.

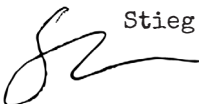
Mezi spekulacemi se objevuje i kurdská PKK, která za poslední dva roky vykonala ve Švédsku nejméně tři politické vraždy. Zatím směřovaly pouze vůči „zrádcům“ uvnitř vlastní organizace. Podle populární (a dost rasistické) představy jsou právě oni viníci. Proč: Jejich stockholmská kancelář sídlí v ulici Davida Bagareho, kde pachatel beze stopy zmizel. (Tato teorie však zcela přehlíží otázku, zda by pachatel mohl skutečně být takový hlupák, aby se skryl v sídle své vlastní organizace, dvě minuty od místa činu.)

At' je to jakkoli, popsal jsem pozadí celého případu. Pokud se objeví něco nového, můžu ti zavolat,

pokud o informace stojíš. A tento dopis můžeš kdykoli použít jako východisko.

Přikládám fotografii Gunnarssona, ale nepomeň: Jeho advokát chce každé zveřejnění snímku v zahraničním tisku nejdříve odsouhlasit. (Byl jsem jedním z novinářů, kterým se podařilo fotku získat, a výsledkem byly exkluzivní reportáže v evropských médiích - než byl opět propuštěn.)

Dávej na sebe pozor,

 Stieg

ČÁST 1

STIEG

DEN VRAŽDY

Stockholm, 28. února 1986

Byl to den, kdy měl zemřít švédský premiér, a Stieg dorazil do práce jako obvykle pozdě a s cigaretou v ruce. Rozhodl se jít po schodech, protože tím ve srovnání s novým a nevysvětlitelně pomalým výtahem ušetří nejméně půl minuty. Schody mu nevadily, i když musel vyjít až nahoru. Cigareta v ruce sice trochu omezovala množství kyslíku, které mohl vdechnout, ale bylo mu jednatřicet a energie měl na rozdávání. V levé ruce držel svoji ošoupanou aktovku, která však byla až na jeden list papíru prázdná. Vybíhal drobnými kroky do schodů, posílený kofeinem a nikotinem. Švédská tisková agentura byla hlavní tiskovou agenturou v zemi a před rokem se přestěhovala do zrenovovaných prostor nedaleko náměstí Kungsholmstorg, které dříve využíval pivovar S:t Eriks bryggeri. Zaměstnanci i technické vybavení byly na stejně vysoké úrovni jako ve Švédském rozhlasu nebo v deníku Dagens Nyheter. Redakce zabírala celé sedmé poschodí a Stieg musel stejně jako kdokoli jiný projít celým prostorem otevřené kanceláře. Lehce industriální atmosféra prostoru Stiegovi vyhovovala. Před vstupními dveřmi stála řada telefaxů značky Toshiba. Všichni věděli, že jich je zbytečně moc, ovšem pro jupíky bylo v osmdesátých letech důležité dát najevo, že se jen tak s něčím nespokojí, a platilo to dokonce i v tiskové kanceláři. Kancelář nejúctyhodnějších zaměstnanců a také některých nižších šéfů byla nalevo. Stieg se snažil pohybovat nenápadně, šéf Kenneth Ahlborn si jej však stejně všiml

a zavolal na něho „dobré ráno“ tak hlasitě, že se Stieg nemohl vyhnout odpovědi.

„Dneska to bude, slibuju!“

Stieg už třikrát nestihl termín a kterýkoli jiný z šéfů by už použil jadrnější tón. I Kennethova ochranná ruka má však své meze a dnes už Stieg musí ilustraci odevzdat.

Za schody vedoucími z velké kanceláře nahoru byl umístěn jeden z největších novinových archivů v celém Švédsku. Dlouhé řady regálů se za pomoci velkých kol na bocích posouvaly po kolejnicích v podlaze. I tady bylo čím se předvést – kdyby telefaxy nestačily. Stieg prošel podél kratší strany regálů, odbočil za poslední z nich a vstoupil do dveří kanceláře. Nevelká místnost s prosklenou stěnou směrem do archivu, avšak bez oken, se dala označit jedinečně jako plně funkční. O kancelář se dělil s vedoucí archivu Ullou a s jakýmsi dočasným zaměstnancem, kterého bylo třeba někam umístit. Stieg se na tom zapadlém místě mohl cítit ostrčený, ale bylo to právě naopak. Všichni věděli, kde ho mají hledat, a osezené křeslo pro návštěvy, které si přinesl z domova, bývalo mnohem navštěvovanější než moderní sedací souprava o patro níž.

Dnešek byl mimořádný – poslední pátek v měsíci, kdy byli všichni svoláni na měsíční schůzi. Přišel s tím nový ředitel – prý aby získal „lepší zpětnou vazbu“ z organizace. Ve skutečnosti plynul proud informací jednoduše směrem dolů, ale Stiegovi se to hodilo. Jeho nejbližší šéf měl dosud pevnou pozici a právě jemu se podařilo umístit Stiega mimo centrum všeho dění, takže mohl často nerušeně pracovat na tom, co ho zajímalo ze všeho nejvíc: na boji proti pravicovému extremismu.

Vedle své práce grafika občas psal delší reportáže týkající se některé z otázek, jimiž se nejvíc zabíral, a když ještě zbyla nějaká hodina navíc, využil ji k tomu, co bylo skutečně důležité: mapování švédského pravicového extremismu a jeho napojení na zahraniční organizace. Ani by si nedokázal vzpomenout, kdy to začalo; boj proti intoleranci a bezpráví se však už od puberty stal neodmyslitelnou součástí jeho života. Vysvětlením jistě může být, že vyrůstal s dědečkem, který nenáviděl

všechno, co s nacismem a pravicovým extremismem souviselo, Stiegova angažovanost však byla daleko větší než dědečkova. Věnoval tomuto boji celý život.

Nyní šel však pozdě na schůzi, kde jeho jediným cílem bylo dát na oddiv, že podnikovou vizi plně sdílí, a potom se co nejdřív vrátit a v klidu pokračovat v práci. Bylo deset hodin – dnes dorazil neobvykle brzy, takže když vstoupil do zasedací místnosti, nejbližší kolegové na něho vrhali překvapené pohledy. Dveře se za ním zavřely a Stieg zadýchaně klesl na židli ve stejném okamžiku, kdy ředitel nasadil široký úsměv a všechny na setkání přivítal.

Ze schůze nevyplývalo nic překvapivého. Vedení bylo přesvědčeno o tom, že opakování je matkou moudrosti, a Stieg si byl jistý, že obrázky s plány činnosti pro rok 1986 ukazovali už nejméně třikrát, i když možná v jiném pořadí. Světlo projektoru mělo navíc velice uspávací účinek.

Jediné překvapení nastalo, když se na konci schůze jeden z redaktorů postavil a připomněl, že jsou večer všichni novináři zváni do restaurace Tennstopet. Ze slov, která zvolil, bylo jasné, že se s příchodem nemá obtěžovat nikdo z těch, kteří nenesou označení „reportér“, „novinář“ nebo „redaktor“.

Pro Stiega byl tento den trochu neobvyklý proto, že se s Evou domluvili, že se navečeří a stráví večer společně. Nepůjdou do restaurace, ale uvaří si jídlo doma nebo objednájí pizzu. Znamenalo to, že musí hlídat čas a nesmí se v práci zdržet déle než do sedmi. No, možná do osmi. Stanice metra je jenom o jeden blok dál a domů do Rinkeby to netrvá déle než půl hodiny. Jinak by ho přes den nic moc rušit nemělo. Musí dokončit ilustraci znázorňující, jak rodina Wallenbergových, jeden z nejmnocnějších klanů na světovém finančním trhu, řídí švédský průmysl. Ekonomické krize posledního desetiletí s jejich impériem sice pořádně zatřásla, stále však tahají za nitky napříč švédskou společností a ovládají anonymní nadace, společnosti a svazy, které sice na papíře nemají s rodinou nic společného, všechny klíčové osoby v nich však mají k Wallenbergům blízký vztah.

Po dlouhém přemýšlení umístil Stieg na pozadí mapu centra Stockholmu a zakroužkoval na ní tři adresy, které neleží ani kilometr od sebe: Dům průmyslu na Östermalmu, Burmanův palác na poloostrovu Blasieholmen – mimo jiné se sídlem Svazu švédských zaměstnavatelů – a jeden anonymní dům na ulici Birgera Jarla číslo šest, kde sídlila řada organizací, firem a svazů. Na mapu umístil sít znázorňující vztahy a spojení takovým způsobem, že by to zmátlo i konspiračního teoretika, kdyby pro ně Stieg nepoužil různé druhy čar a škálu odstínů šedi. Na barevný tisk nemohlo být pomyšlení. Technicky to sice už několik let bylo možné, ale využívalo toho jenom několik redakcí, které se neřadily mezi největší zákazníky agentury.

Stieg si zapálil další cigaretu a odložil šálek kávy vedle papíru s těžítky, která jej držela na místě. Když bylo popela na cigaretě už příliš, často odpadl na papír a Stieg jej navyklým pohybem odfoukl stranou, shrábl jej hřbetem ruky do dlaně a vysypal do jednoho z prázdných hrnků. Většina kolegů odcházela na časný oběd, Stieg však pracoval, dokud mu myšlenky nezačaly ubíhat příliš pomalu a on pocítil potřebu zvýšit hladinu cukru v krvi. Obvykle pak pojedl bagetu se sýrem a okurkou, kterou si koupil v kavárně.

Když se Stieg znovu podíval na hodinky, bylo půl šesté. S dokončením ilustrace si teď musel pospíšet. Nepřicházelo v úvahu, aby ještě jednou požádal o posunutí termínu. Riskoval by tím, že přijde o další mimořádný článek, ve kterém měl příležitost pojednat o důležitých otázkách – a navíc formou, kterou osloví široké publikum.

Stieg zkusil přes část mapy vložit starý výrok Marcuse Wallenberga „Esse, non videri“. Být, ale nebýt vidět – to výborně sedělo k poselství ilustrace o skrytých vztazích, ale bez překladu by slovům nikdo neporozuměl a přidáním dalšího textu by už vznikl jenom chaos. Rozhodl se, že bude na obrázku pracovat, dokud nebude hotov. Dvě, nanejvýš tři hodiny by měly stačit. A stihne to pak domů dřív, než si Eva začne říkat, že se na společnou večeři vykašlal.

Jako by typografické pravítko s čarami a symboly bylo začarované a způsobovalo, že čas běží jako splašený. Najednou bylo po osmé a Stieg viděl, že musí v práci nutně ještě pokračovat. Zvedl sluchátko svého lehce poškrábaného telefonu značky Ericsson, model Dialog, a zatímco vytukával do klávesnice číslo, přemýšlel, jak Evě vysvětlí, že nepřijde dřív než o půlnoci, a jejich společný večer tudíž prošvihne.

Rozhovor vlastně nebyl nijak těžký, protože Eva jeho vysvětlení pokaždé akceptovala. Špatné svědomí ho však trápilo. O deset minut později byl už zase zcela ponořený do práce – dnes večer musí ilustraci dokončit.

Zvukovou kulisu poskytoval Stockholmský rozhlas. Organizace s názvem Societas Avantus Gardiae vysílala jakousi rozhlasovou hru. Kdyby Stieg pozorně naslouchal, postřehl by, že moderátor vyzval posluchače, aby zkusili uhodnout, který státník bude zavražděn, a že zdůraznil, že to *nebude* Gustav III., přestože právě o přípravách této vraždy hra pojednává. Stieg potřeboval něco jednoduchého na poslech, co neodvádělo jeho pozornost. Přeladil proto na jinou stanici, na které právě zněla nenáročná populární hudba.

Když konečně natáhl ruku k vypínači na stolní lampičce a zhasl, bylo dvacet minut po jedenácté. Přibližně v téže chvíli se na ulici Sveavägen rozlehl výstřel, který usmrtil švédského premiéra. Stieg zatím spočíval ve sladké nevědomosti a uvažoval nad tím, jestli stihne příští metro do Rinkeby.

NENÁVIST

Začalo to před více než dvaceti roky. Málokdo pochyboval o tom, že byl jedním z nejvlivnějších švédských politiků všech dob; cesta k této pozici však byla lemovaná mnoha boji, které mu přinesly bezpočet nepřátel.

Olof Palme převzal v roce 1969 post premiéra a předsedy strany po Tagem Erlanderovi, který funkci premiéra vykonával třiadvacet let bez přestávky – to je světový rekord. Při posledních volbách Erlanderovy éry získali sociální demokraté přes padesát procent hlasů.

Takovou popularitu si Palme udržet nemohl. Vzhledem k tomu, že pocházel z vyšších společenských kruhů, hleděli na něho podezíravě i dělníci a nižší úředníci uvnitř strany. A byl to také Palme, kdo v roce 1976 po čtyřiceti letech přivedl stranu k prvním prohraným volbám.

Díky prohře se však mohl víc věnovat oblasti, v níž se chtěl nejvíc angažovat: zahraniční politice. Olof Palme byl přítelem třetího světa a bojoval za práva slabších. Rád vyprávěl o své první politické akci, kdy s několika kamarády darovali krev, aby nastrádali peníze na kampaň proti apartheidu v Jihoafrické republice.

Palmeho působení v zahraniční politice však často dosahovalo dál než jenom ke vztahům s velkými mocnostmi. Rozzučil Sovětský svaz, když v dubnu roku 1975 označil představitele režimu v Československu za „kreatury diktatury“ a když v roce 1979 kritizoval sovětskou invazi v Afghánistánu.

Na druhou stranu provokoval v době studené války i Spojené státy, které na základě Palmeho jednání dvakrát přerušily se Švédskem politické styky. Poprvé, když se v únoru 1968 ve Stockholmu po boku severovietnamského velvyslance v Moskvě zúčastnil protestního pochodu proti válce ve Vietnamu. Podruhé, když v červenci 1972 kritizoval vánoční bombardování Hanoje a jednání USA přirovnal k nejhorším masakrům 20. století.

Mnozí viděli Palmeho, a tím celou švédskou politiku, jako třetí cestu – a on sám měl vlastní plán, jak ukončit studenou válku. Prostřednictvím takzvané Palmeho komise, jejímž byl předsedou, se pokoušel společně s dalšími vysokými politiky z celého světa vytvořit podmínky k odzbrojení, aby se svět stal bezpečnějším místem. Spojené státy projevovaly o takovou alternativu jenom zdrženlivý zájem, proto komise zanikla. Protože však větší zájem projevil Sovětský svaz, ve Švédsku i v zahraničí to vůči Palmemu probudilo vlnu nedůvěry. Pracoval prý ve prospěch Rusů.

V letech 1980–1982 působil Palme jako zprostředkovatel v konfliktu mezi Irákem a Íránem. V nesplnitelné úloze selhal, a když se ukázalo, že se aktivně angažoval, aby pomohl švédským zbrojařským podnikům v čele s firmou Bofors získat velký kontrakt s Indií, mnozí to považovali za pokrytectví. Nejprve usiluje o odzbrojení a mír – a chvíli nato podpoří švédský export zbraní, aby byla zachována pracovní místa.

Kritici ve Švédsku měli za to, že země nemá zdroje, aby si hrála na svědomí celého světa, a že by se premiér měl místo toho zabývat vnitropolitickými záležitostmi, v nichž Palmeho pozice rovněž oslabila. Svým způsobem vyjadřování a mocenskou hrou si dokázal získat nepřátele na straně levice i pravice.

Proti své vůli byl nucen zrealizovat starý sociálnědemokratický návrh zaměstnaneckých fondů, díky kterým měla část firemního zisku přecházet na zaměstnance ve formě akciových fondů. Kritici to nazývali socialismem východního typu a řada podniků zemi opustila.

Nebyla to však v první řadě politika, co na Olofovi Palmem jeho odpůrce dráždilo. Mnozí z jeho stranických kolegů byli vůči němu podezíraví pro jeho vyšší sociální původ – a vyšší střední třída zase měla za to, že ji zradil. Také cosi v jeho vystupování lidi provokovalo. V diskuzích byl Palme netrpělivý, a když cupoval své méně dravé odpůrce, působil arogantně.

S naměřeným IQ 156 patřil ke zlomku lidí, kteří se mohou nazývat génii. Jeho inteligence byla nižší než udávaných 160 Dolpha Lundgrena, byla však vyšší než u všech ostatních švédských politiků a Palme dával jasně najevo, že si je své převahy nad svými odpůrci dobře vědom.

Dlouho se těšil velké oblibě v kulturním světě a byl často zván jako VIP host na premiéry. Poté, co byl světoznámý filmový režisér Ingmar Bergman v roce 1976 obviněn z daňových podvodů a potupným způsobem zatčen policií přímo v divadle, klesla i Palmeho popularita a pozvánek ubylo.

Mocné nepřátele měl Palme i v médiích. Většina švédských deníků byla občansky nezávislá, Palme si však zneprátilil jednoho z nejvlivnějších žurnalistů v celé zemi. Když Jan Guillou odhalil, že sociálnědemokratická strana s Palmem v čele užívá vojenskou informační službu IB ke svým soukromým účelům a sleduje mimo jiné registrované podezřelé osoby sympatizující s komunismem, připomnělo to americkou aféru Watergate. Olof Palme však svou partii odehrál lépe než prezident Nixon. Výsledkem bylo, že zůstal na svém místě, zatímco Jan Guillou a jeho kolega Peter Bratt byli odsouzeni za špionáž, každý k deseti měsícům vězení.

Jan Guillou byl silný nepřítel a o několik let později se pokusil Olofa Palmeho dostat znovu v souvislosti s aférou Geijer. Vyšlo tehdy najevo, že si švédští politici v čele s ministrem spravedlnosti Lennartem Geijerem platili prostitutky. Palme unikl kritice jen o vlasek, když jeho oddaní spolupracovníci, policejní šéf Hans Holmér a tiskový mluvčí Ebbe Carlsson, sepsali částečně nepravdivé prohlášení.

Poslední Guillouův útok na Palmeho bývá nazýván aférou Harvard, která zůstala neuzavřená a přímo zpochybňovala

Palmeho morálku. V živě vysílaném rozhlasovém interview se Guillou Palmeho zeptal, zda neměl zdanit stipendium, které jeho syn Joakim dostal od americké univerzity Harvard jako poděkování za přednášku, kterou Palme na téže univerzitě přednesl. Premiér, který jen zřídka nedokázal okamžitě odpovédět, váhal příliš dlouho na to, aby jeho odmítavá odpověď mohla být považována za pravdivou. Postupně se z věci vyvinula mediální aféra.

Když se nenávist vůči Palmemu rozšířila do různých částí společnosti, už se nedala zastavit. A začaly útoky. Noviny publikovaly karikatury Palmeho s křivým nosem, špatnými zuby a temnými kruhy pod očima. Zjevně ale existovali i tací, kterým se jeho vzhled zdál být v pořádku. Jednou z těch, jež tvrdily, že měly s Olofem Palmem poměr, byla americká herečka Shirley MacLainová. O Palmeho mimomanželských aférách se šířily nadsazované zvěsti.

V mnoha švédských denících vycházely články přímo kritizující Palmeho politiku. Právě v těch byl poprvé použit pejorativní výraz „palmeismus“, ačkoli nebylo možné poznat, čím se má tato smyšlená ideologie vyznačovat. Bylo jasné, že za inzeráty stojí silné finanční síly, které si mohly dovolit zaplatit milionové částky, jako zadavatelé byli však uvedeni herečka Gio Petréová a neznámý bývalý lékař Alf Enerström. Časopis *Contra* hlásící se k pravicovému extremismu zároveň vydal terč s hanlivým obrázkem Olofa Palmeho.

V září 1985 se konaly volby, jejichž výsledkem byla další sociálnědemokratická vláda. Na jednom z předvolebních mítinků Umírněné strany putovala k všeobecnému posměchu a poplívání mezi publikem panenka představující Olofa Palmeho.

Dne 3. listopadu 1985 zveřejnil deník *Svenska Dagbladet* komentář námořního důstojníka Hanse von Hofstena, jenž vyjádřil nedůvěru, kterou on a další jeho kolegové chovají k politickému postoji premiéra Olofa Palmeho vůči Sovětskému svazu.

Olof Palme byl pod tlakem. Povíдалo se, že má v úmyslu odstoupit a přijmout nějakou pozici v OSN. Byl unavený a měl

na to plné právo. Nejskvělejší a nejvlivnější švédský politik všech dob čelil útokům z mnoha stran. V žádném směru před sebou neviděl volnou cestu. Nastal 28. únor 1986.

MAPA MÍSTA ČINU

Stockholm, 1. března 1986

„Palme byl zavražděn.“

Ta slova jím při probuzení otrásla. Eva vstala o hodinu dříve a divila se, proč všechny tři rozhlasové stanice vysílají smuteční hudbu. Náhle ji však přerušilo mimořádné zpravodajství.

Ani se nenasnádali, v jednoduché kuchyni si jen vypili hrnek čaje. Stieg zavolal Kennethovi do redakce, aby zjistil, jestli už mají víc informací, než kolik se dozvěděl z rádia. Ze svého šéfa však nedostal nic jiného, než že má přijet do práce. Hned. Eva se rozhodla, že ho do města doprovodí. Byla nervózní a rozhodně nechtěla zůstat sama doma.

Stanice Rinkeby byla stejně prázdná jako kteroukoli jinou sobotu. Přecházeli po peróně sem a tam a zdálo se jim, že vlak nepřijíždí celou věčnost. Za necelou půlhodinu však už vystupovali na T-centralen. Stieg nevyšel z metra výstupem u radnice jako obvykle. Chtěl být ještě chvíli s Evou, než v práci vypukne peklo. Vyšli z metra společně v ulici Vasagatan a odbočili doprava do Tunnelgatan. Po pěti minutách chůze zahlédli na rohu budovy Skandiahuset policejní vůz a velkou skupinu lidí. V tom okamžiku si uvědomili strašlivou skutečnost: Švédský premiér byl zavražděn na ulici, v centru Stockholmu.

Když došli k místu činu, obklopilo je ticho. Kolem policejní pásky se shromáždila asi stovka lidí. Nikdo nedělal žádná větší gesta, nikdo hlasitě nemluvil, někteří tiše plakali. Byl to švédský způsob, jak projevit smutek. Lidé přicházeli – někteří

s rudou růží v ruce – a jiní odcházeli, ale všechno se odehrávalo v naprostém tichu.

Eva se Stiegem přistoupili až k pásce obklopující uzavřené prostranství a uvědomili si, jak blízko se ocitli místu, kde Olof Palme zemřel. Krev stékající po betonové dlažbě zmrzla do podoby temně rudého ledu. Kaluž byla větší, než by si člověk dokázal pod jedním lidským tělem představit. Podél policejní pásky ležely květiny, většinou růže, a část jich lidé naházeli o kus dál do vyhrazeného prostoru. Na to, aby nehybně stáli, byla velká zima, přesto se zdrželi docela dlouho. Ticho jenom tu a tam přerušilo hlášení z vysílačky v policejním voze.

Ze svého stanoviště viděli dobře oběma směry do ulice Sveavägen. Asi o padesát metrů dál v Tunnelgatan stály dvě stavební buňky, které zčásti znemožňovaly výhled tímto směrem. Za nimi stoupaly schody do svahu Brunkebergu.

Bylo teprve devět hodin ráno a Švédsko mělo před sebou pořádně dlouhý den. Místo, kde zemřel premiér, navštíví ještě mnoho dalších lidí a řada jich přinese růže. Možná se sem vrátí i vrah, pokud je pravda, co říká staré rčení – že se pachatel na místo činu pokaždé vrátí.

Své truchlivé úvahy se Stieg snažil ještě ve výtahu do kanceláří Švédské tiskové agentury přetvořit v úvahy energické. Předpokládal, že nevádí, že nezamířil do práce nejkratší cestou, protože než si redakce utvoří dostatečně jasný obrázek vraždy a bude schopna objednat si u něho jednu nebo i více ilustrací, chvíli to potrvá. Bude to hodně dlouhý den a možná v redakci zůstane až do ranních hodin, aby stačil práci dokončit.

Atmosféra na místě činu byla uctivá a poklidná. Energie, která na něho dolehla, když vstoupil do redakce, s ní byla v ostrém kontrastu. Zdálo se, že svolali do práce úplně všechny zaměstnance, a bylo jasné, že agentura si chce ve zpravodajství o vraždě udržet náskok. Všichni se zabývali sestavováním dosud skrovných informací, které byly k dispozici. Za pár hodin

už budou někteří z nich sepisovat články, ale shromažďování informací bude pokračovat ještě dlouho, zejména pokud policie zatím nezadržela žádného podezřelého. A naděje, že se případ rychle vyřeší, se s každou hodinou snižuje, to ví každý policista. A každý novinář.

Stieg už asi po hodině dostal úkol, kterým stráví celý den a možná i část noci – podle toho, co mu ještě přidají. Měl připravit mapku místa činu a okolí kina Grand, do které pak během dne doplní další čerstvé informace. Měl výhodu, že už místo vraždy s Evou viděli, ovšem do plánu taková informace samozřejmě nepatřila. Kromě toho bude důležité vytvořit anglickou verzi, v níž budou všechny texty delší. Zahraniční média už na ně extrémně tlačila a Švédská tisková agentura byla jedním z jejich hlavních švédských zdrojů.

Stieg si na mapě Stockholmu vyznačil místa, o kterých už věděl, že se tam manželé Palmeovi pohybovali. Než začal kreslit, odklidil ze svého stolu staré hrnky a nepotřebné hromady papírů a donesl si čerstvou kávu místo té, která mezitím vystydlá. Na stůl položil kopii výřezu mapy ve správné velikosti a na ni průsvitný papír formátu A3. Těžítka papír zajistil asi deset centimetrů od spodního okraje stolu. Levou rukou nastavil pravítko tvaru T a zkontroloval, že spodní okraj je přesně rovnoběžný se stolem. Napravo ležely archy obtisků s linkami, symboly a písmeny. Začal s obrysy bloků a ulic. Když měl hotový základ, pokračoval samolepicím šrafováním, díky kterým je snazší rozlišit jednotlivé povrchy. Přesné tvary vyřezával skalpelem a zadní stranu nástroje používal k vytlačení vzduchových bublin zpod folie. Z mechanického hlediska šraf nebyl Stieg nijak nadšený, ale byly zkrátka v módě, a tak to jednoduše vzal za vlastní.

Během dne přibývaly nové informace a Stieg společně s kolegy třídil údaje od policie, médií a veřejnosti. Když byl konečně hotov se švédskou i anglickou verzí mapky, bylo už časné ráno 2. března.

SHERLOCK HOLMÉR

Stockholm, 1. března 1986

Policejní vyšetřování vraždy Olofa Palmeho mohlo jen stěží začít hůř. Pachatel bez potíží unikl, přestože v okolí bylo několik policejních hlídek a první policejní vůz dorazil během několika minut. Na místě činu byl vyhrazen příliš malý prostor, takže vystřelené kulky objevili kolemjdoucí až za policejní páskou, a to až několik dní po vraždě. Jiné důkazy se možná úplně ztratily.

Vedení národní centrály nezareagovalo dost rychle a celostátní pátrání bylo vyhlášeno až ve 2.05, tedy dvě a půl hodiny po vraždě. Podle úředního znění se jednalo o dva pachatele. Celou noc ovládl zmatek. Jasně se ukázalo, jak důležité je postavit do čela vyšetřování silnou osobnost. V úvahu přicházely tři možnosti:

Teroristický čin nebo čin související se zahraničními silami by vyšetřovala švédská tajná služba Säpo. Jejím šéfem byl Sven-Åke Hjälmsroth, jmenovaný do funkce po bouřlivém období, aby zklidnil situaci. Protože svou kariéru začínal na poště, dostal nepříteli lichotivou přezdívku Pošťák.

Druhou možností představovala Státní kriminální policie, mezi jejíž úkoly patřilo řešení mimořádných událostí, k nimž vražda premiéra nepochybně patří. Kromě toho pod státní kriminálku spadala Státní komise pro vyšetřování vražd, v níž byli shromážděni nejkompetentnější odborníci v oblasti vyšetřování komplikovaných vražedných případů. Šéfem státní kriminálky byl neochvějný Tommy Lindström, který

se nakrátko stal miláčkem médií přezdívaným Tommy Turbo, když ho policie zastavila v jeho saabu ujíždějícím rychlostí 174 km/h, či Super Cop, nejspíš díky tomu, že se rád zapojoval do vyšetřování, ačkoli neměl žádné policejní vzdělání.

Třetí možností byla místní policie, v tomto případě Policejní úřad okresu Stockholm, který měl na starosti obvyklou kriminalitu, jako například pouliční vraždy. Šéfem stockholmské policie byl Hans Holmér. Ani on však neměl policejní vzdělání ani zkušenosti s vyšetřováním násilných činů.

Bezpečnostní služba selhala ve svém úkolu premiéra chránit. Pokud by převzala vedení vyšetřování, vyšetřovala by v podstatě svou vlastní odpovědnost, na čemž by si nepochybně smlsla média. Zbývala tedy státní kriminálka a stockholmská policie.

Tommy Lindström se nebál špinavé práce a rád byl středem pozornosti. V případě vraždy premiéra však zvolil jinou taktiku. Když se brzy ráno dozvěděl o vraždě, rozhodl se jít si znovu lehnout, zůstat doma a podle plánu oslavit svoje narozeniny. Snědl dort, vyzkoušel novou florbalovou hokejku, kterou dostal od svých synů, a ještě chvilku si užíval klidu. Když v půl jedenácté dorazil do své kanceláře v centru, o zodpovědnosti za vyšetřování už bylo rozhodnuto.

Když se Hans Holmér v 7.35 doslechl o vraždě, byl právě se svou přítelkyní Åsou v hotelu Scandic v Borlänge. Druhý den měl v úmyslu se již poosmnácté zúčastnit běžkařského Vasova běhu, ale místo toho nasedl do auta a vrátil se do Stockholmu. Když dorazil, převzal za vyšetřování vraždy zodpovědnost. Jak k rozhodnutí došlo, nikdo přesně neví, ale je jisté, že bez podpory nejvyšších politických kruhů v zemi by to nebylo možné.

Hans Holmér splňoval mnoho z požadavků kladených na osobu zodpovědnou za nejdůležitější vyšetřování vraždy, jaké kdy ve Švédsku probíhalo. Byl nebojácný, rozhodný a měl zkušenosti s činností policie jako bývalý šéf bezpečnostní služby i jako šéf okresní policie. Měl rozsáhlé kontakty v politických kruzích, zejména ve vládnoucí sociálnědemokratické

straně. Společně s přítelem Ebbem Carlssonem mnohokrát pomohl Olofovi Palmemu, když měl potíže. Aféra se zneužíváním vojenské zpravodajské služby nebo aféra Geijer mohly snadno vyústit v požadavek odstoupení premiéra a podrobily loajalitu Hanse Holméra těžké zkoušce. Pokaždé, společně s Ebbem Carlssonem, zachoval věrnost a dokázal Palmemu, že v kritických chvílích obstojí. Nyní byl Holmérův dlouholetý nadřízený zavražděn a bylo na něm, aby dohlédl na dopadení viníka či viníků.

V sobotu 1. března v 10.50 vstoupil Hans Holmér do policejní budovy, aby převzal vyšetřování Palmeho vraždy. Přijal již nabídku přítomnosti pozorovatele z ministerstva spravedlnosti a státní sekretář Harald Fälth již poslal ministerského radu, který se měl vyšetřování zúčastnit. Účast vládního činitele na vyšetřování byla dokonce v rozporu se švédskou ústavou, zcela mimořádné okolnosti však žádaly zcela mimořádná opatření.

Média i veřejnost prahly po informacích a Holmér svolal první z dlouhé řady tiskových konferencí. Se svými kolegy se stačil setkat pouze při krátkém brífinku, rychle však rozhodl o tom, že z celostátního pátrání má být jedna osoba vyškrtnuta, takže nový text hovořil pouze o jednom pachateli. Jak na to Holmér přišel, si nechal pro sebe.

Bylo poledne, když Hans Holmér vstoupil do konferenční místnosti policejní budovy a svým sebejistým stylem, jímž si měl ještě v témže roce vysloužit titul „Švéd roku“, zahájil první tiskovou konferenci.

Tlak byl obrovský. Holmér na sebe vzal odpovědnost za vyšetřování vraždy, které sledoval celý svět. Mnozí očekávali, že šéfem vyšetřovacího týmu jmenuje některého ze svých nejzkušenějších vyšetřovatelů, Holmér si však funkci překvapivě ponechal pro